

14.2.2022

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asia: KAA 5/2021 vp kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin ja LA 12/2019 vp lakialoite rikoslain 12 luvun muuttamisesta

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle pyynnöstä kansalaisaloitteesta järjestettävään julkiseen kuulemiseen

OAJ kiittää lakivaliokuntaan mahdollisuudesta tulla kuulluksi sekä lausua näkemyksensä kansalaisaloitteesta (KAA 5/2021 vp) sekä lakialoitteesta (LA12/2019 vp.).

Kansalais- ja lakialoitteessa vaaditaan, että koulukiusaaminen tai kouluväkivalta sisällytetään omaksi rikosnimikkeekseen rikoslakiin. Kansalaisaloitteen sisältöosassa vaaditaan toimia koulukiusaamisen kirjaamiseksi rikoslakiin. Aloitteen otsikossa ja perusteluosassa vaaditaan kouluväkivallan kirjaamista rikoslakiin. Lakialoitteessa puhutaan koulukiusaamisen kirjaamisesta rikoslakiin. Lakialoitteen pykäläluonnoksesta käy kuitenkin ilmi, että koulukiusaaminen kattaisi lukuisat teot näpistyksestä pahoinpitelyyn.

Kirjaamista rikoslakiin perustellaan muun muassa sillä, että monissa tapauksissa koulukiusaaminen täyttää rikoksen tunnusmerkit. Koska koulukiusaamisella ei ole omaa rikosnimikettä, sitä ei aina ajatella rikoksena. Tästä seuraa se, että niin oppilaiden, opettajien kuin vanhempienkin keskuudessa esiintyy eroja siinä, mitä he pitävät koulukiusaamisena ja saako koulukiusauksen uhriksi joutunut apua vai ei.

Molemmissa tuodaan esille, että rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuoden iässä. Tähän ei esitetä muutoksia.

OAJ:n kanta asiaan

Kiusaamista ja väkivaltaa on ehkäistävä ja siihen on puututtava kouluissa jo nyt

Koulussa tapahtuvaa häirintää, kiusaamista ja väkivaltaa tai muuta epäasiallista käytöstä emme hyväksy oppijoiden kesken emmekä koulun aikuisten ja oppijoiden välillä. Tällaisten tekojen ehkäisemisen on oltava meidän kaikkien ykköstavoite.

Valtakunnallinen opetussuunnitelma määrää, että jokaisella koululla on oltava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Siinä on kerrottava kuinka koulussa:

- **Ennaltaehkäistään** oppilaiden keskinäistä sekä oppilaiden ja aikuisten välistä väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää

14.2.2022

- **Puututaan** oppilaiden keskinäiseen sekä oppilaiden ja aikuisten väliseen kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään
- **Käsitellään** oppilaiden keskinäistä ja oppilaiden ja aikuisten välistä väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- **Järjestetään yksilöllinen tuki**, tarvittava hoito, muut toimenpiteet sekä **jälkiseuranta** sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- **Tehdään yhteistyötä huoltajien ja viranomaisten kanssa (esim. sosiaalitoimi, lastensuojelu, poliisi)**
- **Toteutetaan suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen** kaikille tahoille
- **Tapahtuu suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.**

Rehtorille ja opettajalle on siis määrätty normitasolla velvollisuus puuttua välittömästi havaittuaan tai saatuaan tiedon häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta.

Ennaltaehkäisy, puuttuminen ja seuranta edellyttävät kaikkien yhteistyötä ja osallisuutta eli niitä tehdään yhdessä oppijoiden, vanhempien, koulun henkilöstön sekä oppilas- ja opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Lainsäädännön mukaan rehtorilla ja opettajalla onkin muun muassa velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle. Lisäksi on velvollisuus ilmoittaa poliisille sekä lastensuojeluun, jos rehtori tai opettaja saa tietää oppilaaseen kohdistuneesta väkivallan teosta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että alle 18-vuotiaaseen kohdistuva lieväkin väkivallanteko on jo säädetty yleisen syytteen alaiseksi. Rehtori ja opettaja voivat aina ilmoittaa tällaiset teot poliisille. Poliisilla on tällöin velvollisuus tutkia tapaus, kun se saa siitä tiedon.

Koulussa noudatettava samoja lakeja kuin muuallakin Suomessa

Rikoslaki koskee siinä säädettyjen tekojen osalta yhdenvertaisesti kaikkia, myös lapsia, riippumatta paikasta, jossa teko tehdään. Esimerkiksi koulussa tehty lievä tai törkeä pahoinpitely ei ole kiusaamista, vaan lievä tai törkeä pahoinpitely. Koulu tekopaikkana ei muuta tekoa kiusaamiseksi.

Kansalais- ja lakialoitteessa ei ole perusteltu sitä, miten väkivalta tai kiusaaminen eroaa koulussa tehtynä siitä, että sama teko tapahtuisi missä tahansa muussa paikassa. OAJ pitää erittäin tärkeänä sitä, että koulussa sovelletaan samoja lakeja kuin yhteiskunnassa muuallakin sovelletaan niin rikosten kuin vahingonkorvausten osalta.

14.2.2022

Emme voi kannattaa kouluväkivallasta tai koulukiusaamisesta säätämistä rikoslaissa. Näkemyksemme mukaan ei ole olemassa kouluväkivaltaa tai koulukiusaamista, vaan väkivaltaa ja kiusaamista, jotka tapahtuvat koulussa. Vastaavien tekojen, jotka halutaan säätää rangaistavaksi koulussa tehtynä, tulee olla samoin perustein rangaistavia myös muussa paikassa tehtynä.

OAJ on esittänyt jo pitkään lukuisia toimia kiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi

Häirinnän, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy, siihen puuttuminen ja sen seuraaminen, että ne loppuvat, ovat olleet jo pitkään asioita, joita OAJ on halunnut edistää. Olemme tuoneet esille näkemyksemme keinoista, joita näiden osalta tulisi edistää viime aikoina esimerkiksi näissä lausunnoissamme:

OAJ:n lausunto sisäisen turvallisuuden selontekoon

<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/lausunnot/2021/sisaisen-turvallisuuden-selonteko-ei-tunnista-varhaiskasvatuksen-ja-koulutuksen-roolia-riittavasti/>

OAJ:n esitykset sivistysvaliokunnalle ja hallintovaliokunnalle keskustelutilaisuuteen (O 64/2020 vp) aiheesta kiusaaminen ja fyysinen väkivalta kouluissa

https://www.oaj.fi/globalassets/lausunnot/2020/eduskunta_siv_kiusaaminen_ja_fyysin_en_vakivalta_kouluissa_o_64_2020_vp.pdf

Toistamme näissä esittämämme huolet ja toimenpide-ehdotukset korostaen tässä yhteydessä seuraavaa kolmea asiaa, joita on avattu tarkemmin aiemmissa lausunnoissamme.

1. Opettaja- ja rehtorimitoituksen säätäminen suhteessa oppilasmäärään. Tämä on yhdenvertaisuutta ja koulutuksellista tasa-arvoa lisäävä asia. Näin turvataan pienemmät opetusryhmät, opettajalle aikaa ja mahdollisuus huomioida oppilas sekä opettajalle mahdollisuus havaita paremmin kiusaamista ja tehdä yhteistyötä kotien kanssa. Lisäksi samalla on tärkeää pitää huoli siitä, että rehtorilla ja opettajalla on mahdollisuus saada mentorointia ja toimia itse mentorina.
2. Opetustoimen laillisuusvalvontaa on vahvistettava. Perusopetuksen ja toisen asteen osalta puuttuu uskottava laillisuusvalvonta. Toisin kuin varhaiskasvatuksessa aluehallintovirastoa tai mitään muutakaan tahoa ei ole säädetty valvontaviranomaiseksi perusopetuksen tai toisen asteen osalta. Sinne ei ole myöskään säädetty vastaavaa ilmoitusvelvollisuutta kuin 1.8.2021 alkaen tuli voimaan varhaiskasvatuksen henkilöstölle, joiden on ilmoitettava viipymättä varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos he tehtävissään huomaavat epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen lainsäädännön mukaisessa varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Nykyisen aluehallintoviraston puutteelliseen toimivaltaan perusopetuksen ja toisen asteen ohjaus-, valvonta ja puuttumisoikeuden osalta on kiinnitetty huomiota jo useita kertoja eri yhteyksissä. Myös sivistysvaliokunta on kiinnittänyt tähän huomiota

14.2.2022

muun muassa lausunnossaan (SiVL 4/2018 vp HE 14/2018 vp) hallintovaliokunnalle ottaessaan kantaa aluehallintouudistukseen vuonna 2018. Valiokunta puolsi tuolloin mahdollisuutta valvoa oma-aloitteisesti kaikkea opetustoimen lakien mukaista toimintaa. Se piti lapsen näkökulmasta ennakkollista puuttumista ja tehokasta valvontaa tärkeänä ja inhimillisesti katsoen välttämättömänä osana oikeusturvaa. Samaa sivistysvaliokunta toi esille viimeksi nyt helmikuussa antamassaan mietinnössä (SivM 1/2022), jossa valiokunta lausuntoonsa SiVL 2/2019 vp s. 3 viitaten kiinnittää huomiota siihen, että aluehallintoviranomaisen toimivalta valvoa oma-aloitteisesti koulujen ja oppilaitosten toimintaa voisi olla yksi keino vähentää niissä esiintyvää epäasiallista käytöstä. Tehokas valvonta on oikea-aikaisen puuttumisen ohella tärkeä osa lapsen ja nuoren oikeusturvaa.

3. Opetussuunnitelman perusteissa on laajasti läpileikkaavina tavoitteina tunne- ja vuorovaikutustaitoihin, yhteisölliseen kasvatukseen, oppimisympäristön turvallisuuteen yms. liittyviä tavoitteita, joihin ei kuitenkaan ole tuntijaossa osoitettu aikaa, mikä vaikeuttaa em. teemojen käsittelyä hektisessä kouluarjessa ja tarkkaan muotoiltujen laajojen oppimistavoitteiden lomassa. Pidämme välttämättömänä, että tuntijakoasetukseen lisätään ns. oman ryhmän tunteja 2 vuosiviikkotuntia alakouluun ja 2 vuosiviikkotuntia yläkouluun. Nämä tunnit käytetään opetussuunnitelmassa määrättävällä tavalla muun muassa edellä kerrottuihin asioihin sekä säännölliseen suunnitelmalliseen ryhmäytymiseen, yksinäisyyden ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Ei riitä, että laaditaan suunnitelmia ja tavoitteita, ellei ole aikaa niiden toimeenpanoon kouluissa yhdessä oppilaiden kanssa heitä osallistaen. Juuri näiden tuntien lisäämisellä osoitettaisiin aikaa sekä resursseja mm. kiusaamista ennaltaehkäisevien toimien toimeenpanoon. (Valtakunnallisen tuntijaon lisätunnit edellyttäisivät valtionosuuksien kasvattamista vastaavalla summalla. Kustannus +4 vuosiviikkotunnille olisi 24 M€)

Kannatamme viranomaisten välisen yhteistyön kehittämistä

Kannatamme sitä, että jokaisella koululla ja oppilaitoksella on tiivis ja hyvä yhteistyö muun muassa nuoriso- ja sosiaalitoimen, lastensuojelun sekä poliisin kanssa. Pidämme välttämättömänä sitä, että tilanteessa, jossa kiusaaminen jatkuu, nämä viranomaiset tekevät yhteistyötä yhdessä koulun henkilöstön ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Olemme kannattaneet ja edelleen kannatamme sisäisen turvallisuuden selonteossa olevaa esitystä siitä, että nuorten rikoskierrettä ehkäisevä ankkuritoiminta laajennetaan vahvemmin osaksi koulujen ja oppilaitosten kiusaamisen vastaista toimintaa, ja vahvistetaan poliisin ja koulujen välistä yhteistyötä laajasti muun muassa kummipoliiseilla. Jokaisella koululla ja oppilaitoksella pitäisi olla oma nimetty oma kummipoliisi.

14.2.2022

Kiusaamista ei pidä säätää rikokseksi

Rikosvastuu alkaa 15-vuotiaana. Rikosten selvittäminen kuuluu poliisille. Mikäli kiusaaminen säädettäisi rikokseksi muuttaisi se koulun henkilökunnan roolia epäselväksi kiusaamiseen puuttumisen ja selvittämisen osalta. Poliisitutkinnat kestävät pitkään eikä se ole oppilaan tai opiskelijan edun mukaista, että kiusaamisten selvittäminen veisi useita kuukausia. Poliisilla ei myöskään ole resursseja tällaiseen.

Jos lainsäädäntöä joltain osin muutetaan, niin olemme valmiit kannattamaan viranomaisten välisen yhteistyön tiivistämistä ja siitä täsmällisemmin säätämistä, jotta rehtori ja opettajat saisivat varmemmin tukea ja apua poliisilta, lastensuojelulta ja sosiaalitoimelta niin ennaltaehkäisevään työhön kuin tapauksiin puuttumiseen.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
va. koulutusjohtaja

Erkki Mustonen
johtava lakimies